

УДК 811.11'42:613

Оксана ЛЕМІШКА

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПТУ “HEALTH” У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядається поняття концепту HEALTH та виділяються основні його компоненти. Окреслюється різниця між термінами *health* та *well-being* як ключовими словами концепту.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, здоров'я, вербалізація, інтернет дискурс.

У другій половині ХХ століття увагу дослідників все більше почала привертати ментальна діяльність людини, де мова виступає вербалізатором та віддзеркаленням розумових процесів. “Дослідження того, як людина оперує символами, осмислюючи і світ і себе в світі, об'єднало лінгвістику з іншими дисциплінами, що вивчають людину та суспільство, створивши когнітивну лінгвістику – напрям, в центрі уваги якого знаходиться мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент – система знаків, що беруть участь у репрезентації (кодуванні) та трансформації інформації” [3].

Одним із центральних об'єктів дослідження когнітивної лінгвістики є концепт. Метою нашої статті є означити, що таке концепт та виділити основні компоненти концепту “health”.

В науковій літературі існує багато підходів та спроб визначити та описати це поняття, що призводить до неоднозначності термінології когнітивістики і, як наслідок, необхідності уточнювати застосовані у кожному випадку терміни [1, с. 95]. На відміну від вчених (Н.Ф. Алефиренко, Н. Д. Арутюнова та її послідовники – Т. В. Булигіна, А. Д. Шмелев), котрі вважають, що семантика мовленнєвого знака – це єдиний засіб формування змісту концепту, ми дотримуємось переконання, що спочатку формується досвід, новий феномен культури чи явище, а вже потім його “вербалізатор”. Слово є засобом доступу до концептуального знання людини [4], а концепт є результатом зіткнення значення слова з особистим чи народним досвідом людини, посередником між словом та дійсністю (Д. С. Лихачев, О. С. Кубрякова, О. Д. Шмельов).

Концепт є культурним явищем, а культура трактується як сукупність усіх концептів (Ю. С. Степанов, В. Н. Телія). Концептуалізація поширюється передусім на ті предмети і явища дійсності, що є актуальними та цінними для тієї чи іншої культури [7, с. 109]. Поєднавши різні підходи до трактування концепту, Маслово подає наступне визначення, котрим ми послуговуємось у нашому дослідженні: “концепт – це семантичне утворення, відмічене лінгвокультурною специфікою, що тим чи іншим чином характеризує носіїв певної етнокультури; (...) це певний квант знання, що відображає всю людську діяльність. Концепт не безпосередньо виникає зі значення слів, а являється результатом зіткнення словникового значення слова з індивідуальним та народним досвідом людини; концепт наділений емотивністю, конотаціями, має аксіологічну природу та “ім’я/імена” в мові” [3, с. 112-113].

Достатньо оглянути зміст повідомлень у засобах масової комунікації, щоб мати підстави вважати концепт “health” одним із важливих концептів сучасної західної цивілізації. Центральне місце питань здоров’я у людському спілкуванні обумовило інтерес лінгвістів до медичного дискурсу як такого (тобто професійне спілкування між медиками), до спілкування медиків з пацієнтами та/або їх родичами, зокрема до стратегій та тактик під час огляду, консультації та лікування тощо. Нашим завданням є вивчення концепту “health” як індивідуального, групового та загальнонаціонального стану.

Постульовані багатьма дослідниками ознаки концепту – неізоляваність, (...), цілісність і не жорстка структурованість, динамізм і креативність як здатність змінюватися, поповнюватися новим знанням, уточнюватися [5, с. 257] підтверджують необхідність вивчення зміни парадигми здоров’я в ХХІ столітті, визначення його складових та їх семантики, окреслення головних та другорядних ознак (тобто ядра та периферії), що вербалізовані у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та Сполучених Штатів Америки.

Більшість дослідників указують на те, що концепт характеризується багатокомпонентною та багатоярусною структурою, яка може бути виявлена через аналіз мовних засобів її репрезентації [5, с. 134]. Нашим першочерговим завданням є

визначення самого поняття здоров'я як ядра концепту та головних його складових.

Перш за все слід зазначити, що у медичній літературі, популярних журналах з питань здоров'я та інтернет-просторі поряд з терміном *health* все частіше вживається термін *well-being*, що піднімає питання, яке з цих понять слід вважати головним, ядром концепту. Онлайн словник медичних термінів визначає *well-being* як “досягнення хорошого чи задрвільного існування відповідно до його означення індивідумом” (переклад мій – О. Л.), тоді як для терміну *health* у тому ж словнику знаходимо посилання на низку статей зі різних медичних видань: “*Health is 1) a state of physical, mental, and social well-being [9]; 2) a condition of physical, mental, and social well-being and the absence of disease or other abnormal condition. It is not a static condition [13]; 3) a relative state in which one is able to function well physically, mentally, socially, and spiritually in order to express the full range of one's unique potentialities within the environment in which one is living” [12].*

Виходить, що *well-being* – це в першу чергу поняття, через яке визначають здоров'я (*health*), а отже це його компонент. Як видно з прикладів, виділяють біологічне, психологічне та соціальне благополуччя (інколи додають духовне), що свідчить про розширення семантики поняття здоров'я.

Слід зауважити, що в словниках 1988 (The Random House College Dictionary Revised Edition), 1993 (New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language), 1994 (Oxford advanced learner's), 1998 (Longman dictionary of English language and culture (new edition)) років *health* застосовується лише для “*mind*” та “*body*”, а також часто синонімічне «відсутності захворювання». Таке ідеалістичне трактування не лише розширилось, але й змінило позиції, визначаючи здоров'я як стан відносний. Осями оцінки зараз є не відсутність чи наявність хвороби, а, як видно з прикладів, оцінка самої людини свого стану, її намагання та можливості його покращити, вміння пристосовуватись до навколишнього середовища: “здоров'я – це в першу чергу міра можливості окремої людини робити те, що вона хоче та стати тим, ким вона хоче. Стани здоров'я чи хвороби – це вираження успіху чи невдачі, котру переживає організм у своїх спробах адаптуватися до викликів оточуючого середовища” (переклад мій – Л. О.) [8].

Підтвердженням трикомпонентності здоров'я є створення біопсихосоціальної (БПС) моделі, котра наголошує на ролі соціальних впливів на здоров'я (та хвороби) та відповідного психологічного досвіду. Теоретично модель було окреслено психіатром Рочестерського університету Джорджем Енгелем у 1977 році, а поглиблене дослідження БПС моделі було здійснене Теодором Міллоном, котрий на практиці застосував даний підхід у лікуванні, профілактиці та запобіганню психічних розладів особистості [10]. Досліджуваний нами матеріал та подані вище визначення підтверджують, що концепт health теж реалізується у трьох напрямках: біологічному, психологічному та соціальному.

Сьогодні наукова медична література переглядає головні підходи до лікування та діагностики, зближуючись з прийомами альтернативної медицини. Мова йде про “*whole-person*” healing (“*NLP: Magic in practice*” – посібник традиційного лікування), що довгий час вважалось прерогативою східного, альтернативного лікування. Сам термін *alternative medicine* часто вживається в парі з терміном *complementary medicine* або замінюється ним. Це пов'язано з тим, що довгий час альтернативна медицина протиставлялась західній (*alternative, adj. (of one or more things) available as another possibility, mutually exclusive*), коли зараз вона використовується доповнюючи її (*complementary, adj. (of two or more different things) combining in such a way as to form a complete whole or to improve or emphasize each other's qualities*).

Таким чином, термін *health* включає в себе термін *well-being*, а не є його синонімічним відповідником. Соціокультурні зміни та процеси глобалізації спричинили зміни концепту health, який тепер складається з трьох головних компонентів – біологічного, психологічного та соціального, кожний з яких вимагає ретельного подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Изв. РАН - СЛЯ, №1. / Лихачев Д. С. – М.: Наука, 1993. – С. 3-9.

3. Маслова В. А. Современные направления в лингвистике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М.: Издательский центр “Академия”, 2008. – 272 с.

4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

5. Слухай Н. В. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник / Н. В. Слухай, О. С. Снитко, Т.П. Вільчинська. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2011. – 367 с.

6. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. 3-е изд. / Степанов Ю. С. – М.: Академический Проект, 2004. — 992 с.

7. Яценко Т. А. Концептуальная метафора ПУТЬ в публицистическом дискурсе // Русский язык и литература: Проблемы изучения и преподавания в школах и высших учебных заведениях Украины: Сб. науч. тр. / Яценко Т. А. – К., 2006. – С. 220 – 227.

8. Dubos R. So Human An Animal / Dubos R. – London: Abacus, 1968 – 191 p.

9. Dorlands Medical Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dorlands.com>

10. Engel George L. The need for a new medical model / Engel, George L. // Washington: Science, 1977. – Vol. 196 – p. 129-136.

11. Longman Dictionary of English Language and Culture, 2 edition. – London: Longman, 1998. – 1592 p.

12. Miller-Keane Encyclopedia & Dictionary of Medicine, Nursing & Allied Health, 7th edition [Miller-Keane, Benjamin F. Miller, Marie T. O'Toole, Marie T. (Ed.) O'Toole]. – Philadelphia: W.B. Saunders Company 2003. – 2261 p.

13. Mosby's Medical Dictionary, 8th edition – St. Louis, MO: Elsevier Health Sciences, 2008. – 2185 p.

14. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language – Danbury: Lexicon Publications, 1993. – 1104 p.

15. Oxford Advanced Learner's Dictionary, 5th Revised edition [A. S. Hornby, Ed. Jonathan Crowther]. – Oxford University Press, 1995 – 1438 p.

16. The Random House College Dictionary Revised Edition – N.Y.: Random House, 1975 – 1568 p.

17. Thompson G. Magic in Practice: Introducing Medical NLP – The Art and Science of Language in Healing and Health / Garner Thomson, Khalid Khan, Richard Bandler (Introd.) – London: Hammersmith Press Limited, 2008. – 208p.

О.ЛЕМИШКА

ОСНОВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ КОНЦЕПТА "HEALTH" В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматривается концепт HEALTH и выделяются основные его компоненты. Очерчивается разница между терминами health и well-being как ключевыми словами концепта.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, здоровье, вербализация, интернет дискурс.

O. LEMISHKA

THE MAIN COMPONENTS OF THE CONCEPT "HEALTH" IN ENGLISH LANGUAGE

In this article we define the concept of HEALTH and outline its main components. Difference between key concept terms *health* and *well-being* is described.

Key words: cognitive linguistics, concept, health, verbalization, Internet discourse.

УДК 81'25 5

Ксенія МАЛИГІНА

МЕТЕОСИМВОЛИ В ЛІРИЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ПОЕТІВ-РОМАНТИКІВ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто метеосимволи в ліриці англійських поетів-романтиків з позиції перекладознавства на матеріалі українських і російських перекладів. У статті визначається статус метеолексики як реалії, метафори і символу в поезії англійських поетів-романтиків. Представлений передперекладацький та власне перекладацький аналіз поетичного тексту і визначені перекладацькі труднощі і стратегії.

Ключові слова: символ, метеосимвол, переклад, символічний контекст, алегорія, реалія, образ.